

Vestnik.

Znanstvena priloga „Zori“.

Na ta list se posebej ne naročuje. — Izhaja vsaki mesec 15. dne.

Pregled: Ivan Huniad. — Sovremenski pisci celjskih grofov. — Povestna črtica o narodnih pesmah jugoslavjanskih. — Slovanski elementi v venetščini. — Ptuj, peč in tuj. — Zmota očij pri vidu. — Moritz Haupt.

Ivan Huniad.

Zgodovinski obraz.

Fr. Jaroslav.

(Konec.)

Naj preje se je pripravljaj Ivan Kapistran na odločilni boj; bil je na levej donavske obali, od koder je gledal, kako se križaki s Turki boré. Vzeme v roko palico, edino orožje, katero je nosil, prapor pa da svojemu zastavničarju Petru, spusti se čez Donavo, in z 2000 križakov napoti se na Turke. Zastonj ga je zadrževala redovna vojska, zastonj ga je opcminjevala na vojniški red in na zapovedi vrhovnega velitelja; Kapistran tega ni hotel slišati, navdušenje je pri njem prevladalo. „Gospod vse vojske, ki nam je do sedaj pomagal, ne bode nas tudi sedaj zapustil. V njegovem svetem imenu idimo na boj!“ Tako je Ivan Kapistran govoril svojim vojakom, s katerimi je silno pritisnil na Turka. Tako se ponovi krvava bitev. Sultan Muhamed ko vidi, kako nemilo kristijanje sekajo Turke, gré izza svojih rovov, in z najodbranejšo vojsko hiti svojim na pomoč. Ko to vidi Ivan Huniad, koj se vrže na nasipe in pobije ono malo vojsko, ki je ostala za nasipi. Muhamed je primoral križake, da so se pomeknili izza mestnega zidovja, in ko so se hoteli Turki vrniti za svoje nasipe nazaj, poškropi jih Huniad s topovi, in po kratkej bitvi primora jih pomekniti se dalje od mesta in nasipov. Še enkrat je Muhamed poskušal srečo in udaril na kristijane, toda ni mogel nič učiniti, njegova vojska je bila razpršena, njegova sila je bila zlomljena, — Turki so bili premagani.

Noč je pretrgala bitev. Ivan Huniad še sam ni vedel, kako je silno potolkel Turke, in je zato še pred nočjo začel topove in vojne priprave pospravljati v grad, ali pa pokončevati, z vojsko pa se je pomeknil v grad-Turška vojska videča, da je ob tla, začne še tisto noč zapuščati svoj tabor, in bežati z ranjenimi, pa s sultanom, v nezavednosti ležečim zato, ker je bil hotel otrovati se. Pri Sofiji na Bolgarskem se je vojska vstavila od beganja.

Tako se je zvršila obseda Beligrada 1456. l., trajajoča 46 dnij. Na bojnem polju je ležalo samo mrtvih Turkov 40.000, več tisoč pa je bilo zajetih; blizo 20.000 potokli so jih Srbi na begu. Razen ostalih stvari so vplenili kristijanje mnogo vojne priprave.

Vsa Evropa se je radovala, vse kristijanstvo se je veselilo te zmage kristijanov nad Turki. Rimski papež in evropski vladalci so proslavljali Ivana Huniada in junaštvo njegove vojske, sestavljene iz Madjarov, največ pa Slovanov. Bečkih dijakov raznih narodnostij bilo je do 600, ki so se hrabro borili. Sploh pa je vsa vojska se odlikovala z navdušenjem in hrabrostjo.

In sedaj je prišel čas, da se kristijanski vladalci zedinijo in da z zedinjenimi silami udarijo na Turka in ga preženo iz Evrope. Tega so se takrat mnogi nadejali, to so mnogi pričakovali, to je bila želja tudi slavnega Ivana Huniada. Toda evropski vladalci niso bili prehitri pri tem poslu, pustili so ugodno priliko, pokončati in zatreti turško silo v Evropi, zato pa so morali še več časa živeti v strahu pred strašno in divjo silo turških sultanov. Niso pretekli trije tedni po tej slavnej zmagi, katero so dobili kristijanje nad Turki, pa že ni bilo več slavnega vojvode Ivana Huniada. Turki so za sebo zapustili ne samo porušena mesta in vasi in shojeno polje, ampak tudi kugo, katera je začela divjati v kristijanskej vojski. S to nevarno boleznijo se je okužil tudi slavni vojvod Ivan Huniad. Začutil je, da se mu približuje konec življenja in se je dal prenesti v Zemun, kjer je že od nekdanj rad stanoval. Zastonj je bila vsa zdravniška skrb, Huniad je od dné do dné bolj slabel in se bližal grobu. Pred svojo smrtjo pokliče k sebi svoja dva sina Ladislava in Matijo, in reče jima: „Obnašajta se in živita, kakor sem jaz živel. Držita se pota poštenja, ki je posut res s trnjem, pa je zato najboljši; tega pota sem se tudi jaz držal v svojem življenju. Zapuščam vama naposled strah Božji, in ljubezen do domovine. To naj je vama največje blago, katero vama dajem. Vse ostalo, kar bodeta po meni imela, so igrače in sad minljive sreče.“ Kmaló potem se je dal Huniad prenesti v cerkev, kjer ga je menih Ivan Kapistran izpovedal in obhajal, 11. avg. pa, čutivši da mu bode skoraj udaril poslednji trenotek, dal se je prenesti v kapelo, katero je sam dal sezidati, in v njej je izdihnil svojo dušo 1456. l. v 68. l. svoje starosti.

Z Ivanom Huniadom izgubila je Ogerska največega svojega državnika, izgubilo je kristijanstvo najodbranejšega vojvode; Turki pa so ž njegovo smrtjo se osvobodili najgorkejšega svojega neprijatelja. Huniada je obžaloval papež, obžalovalo ga je vse kristijanstvo; njegovo izgubo je najbolj čutila njegova vojska, in njegova domovina Ogerska in Erdeljska. Velé, da se je tudi samemu sultanu Muhamedu užalilo, kedar je zvedel, da je umrl vitežki vojvod Ivan Huniad.

Ivan Huniad je zapustil dva sina: Ladislava in Matijo. Ladislav je po smrti očetovej prevzel poveljstvo vse vojske in Beligrada. A peklena zavist ni mu dala lepe svoje darove položiti na žrtvenik svoje domovine. Neprijatelji njegovega očeta so očrnili Ladislava Huniadovega pri kralju Ladislavu, ki se je dal pregovoriti, da je sina slavnega junaka Ivana Huniada vrgel v ječo. Komaj je preteklo malo več kot pol leta, pa je mladi in krasni sin Ivana Huniada zgubil svojo glavo 16. marca 1457. l., ko še ni bil star celih 24 let. Drugi Huniadov sin, Matija Korvinus, je bil tudi zaprt, s prva v Beču, ali Ladislav Posth. ga je dal prepeljati v Prago, kamor je tudi on se odmenil, da se zaroči z Margareto, hčerjo Karola VII., kralja francozkega. Ali ravno oni dan (23. nov. 1457. l.), ko so Matijo pripeljali v Prago, umrl je kralj Ladislav Posth. star 18 let.

Smrt kraljeva je mahoma spremenila vse razmere. Ogrji in Čehi so vsak sebi izvolili novega kralja, Ogrji so izvolili sina slavnega Ivana Huniada, Matijo Korvina, Čehi pa Jurija Podčbrada. Oba ta dva moža sta bila vredna kron zbog hrabrosti, omike in občnih zaslug, in vzeta sta bila izmed naroda.

Matija Korvinus je dolgo vladal, od 1458—1490. l. Za časa svoje dolge vlade je strah zadajal Turkom in Nemcem, pa tudi literaturo klasično umetelnosti je pospeševal na vso moč, kakor mnogi italijanski velikaši.

Po smrti Matije Korvina začela je strašno slabeti ogerska država, in kmalo je pala vsa pod oblast turških sultanov.

Sovremenski pisci celjskih grofov.

(Dalje.)

II.

Izmed sovremenskih pisateljev, ki nam o celjskih grofih kaj poročajo, že davno slovi: papež Pij II. ali Enea Silvio Piccolomini. Rodila ga je milojasna Italija. Oče mu je bil iz obitelji slavnih Piccolo-

minov. Blizo Siene je l. 1405. prvič zagledal luč sveta. Kot zgovoren in še mlad tajnik sijenskega škofa na cerkv. zboru v Basel-nu začel je pozornost ljudi na-se obračati. Cesarju Frideriku IV. se je kmalu prikupil. V Frankfurtu ga je slovesno venčal s pesniškim lovorom kot pesnika latinškega. Še bolje pak čisla opazni Friderik izredno diplomatično spretnost gibčnega Laha. Vzel ga je za dvornega tajnika. Nova služba raztegne Silviju delokrog, upliv, poznanje ljudi, držav in narodov z njihovimi naklepi in težnjami. Čem dalje, tem večje službe in časti dobiva. Zaporedom*) je škof tržaški, sijenski, potem kardinal in naposled l. 1458. papež. Ove osebnosti okoliščine Silvija niso ostale brez vspešnega upliva na njegova pisateljska dela — posebno zgodovinska. Nenavadne zunanje razmere so njegovim zgodovinskim spisom utisnile nenavadno vzvišenost, mikavno mnogovrstnost s pragmatično jasnoto. Nas, se vè, zanimivajo dela, v katerih slavni pisatelj ozir jemlje na celjske grofe. Na prvo mesto stavljamo knjigo, katerej je naslov :

1. *Historia Friderici (IV.) imperatoris.* Tiskana je prvič po Baeler-ju v Strassburgu l. 1682. Priloženih je mnogo zgodovinskih in zemljopisnih opazek. Boljše, ker popolniše, je pa izdanje J. Kolarja l. 1761 na Dunaji v II. zvezku: *Analecta omnis aevi Vindobonensia.* Iz tega izdavanja razvidimo, ka je pisatelj ovo zgodovinsko delo zaključil s poročilom o prezgodnji smrti kralja Ladislava Posthuma. Knjiga je bogata na zgodovinskem gradivu. Pisana je v gladki latinščini. Sam Livij se nje ne bi sramoval. Odlikuje se zlasti po izvrstnih, bistroumnih, časih tudi preostrih opisih oseb zgodovinskih ali po karakteristikah. O celjskih grofih govori mnogo, časih zelo ostro in osorno, toda vselej premišljeno in mikavno. Nahajamo mnogo životopisnih črtic o cesarici Barbari in o njenem bratu, sladnostnem Frideriku II. Veliko več poizvemo o poslednjem grofu celjskem. Pisatelj nam ga opisuje v različnih in mnogovrstnih razmerah njegovega burnega življenja. Kaže nam njegovo čast in slavo, pa tudi sramoto, nesrečo in smrt. Beremo o borbi Ulrika zoper avstrijske vojvode, posebno pak zoper cesarja Friderika. Čitamo o Ulrikovem poslovanju v dolnji Avstriji, na Češkem in Ogrskem; o njegovih prepirih in svajah z Eicinger-jem in s Huniadi. Naposled poizvemo, kako je Ulrik na Ogrskem izpodrinil Huniada in postal kraljev namestnik ogerski — a kmalu potem v belgradžki trdnjavi po mečih razžaljenih Huniadev nenadno usmrten bil. Ove knjige ne more nihče prezirati, ki se hoče zgodovine celjskih grofov lotiti.

*) Leta 1453. je dobil Enea Silvio dohodke župnije v Starem trgu pri Slovenjgradci. Pis.

2. *Historia Bohemiae*. Temu delu priznavajo kritiki n. pr. Palacki še boljše pragmatično razvrstjenje zgodovinskih prilog. Oziroma na celjske grofe pozvemo marsikaj znamenitega. Beremo namreč v tej zgodovini češke dežele, kako je kraljica Barbara za čas smrtni bolezni kralja Zigmunda z nekaterimi češkimi velikaši tajne naklepe kovarila zoper lastnega zeta Albrehta habsburškega, moža edine hčeri Zigmundove, Elizabete. Pohotljiva in gospodljiva Barbara si je želela mladega moža in pa nadaljevanje kraljevske slave in časti. In v ta namen je mlademu poljskemu kraljeviču Vladislavu ponudila svojo roko s češkim kraljestvom vred. Toda smrtno bolni Zigmund jo da v Znojmu nagloma zapreti, zeta Albrehta pozvati in vpričo čeških, avstrijskih in ogrskih velikašev za svojega naslednika proglasiti. Poznej je Barbara iz zatvora ubežala. A na poti v Poljsko so jo prijeli, zakladov oropali in v mesto Melnik zaprli. Ondi je umrla.

Tudi z Ulrikom celjskim je novi vladar češki imel svoje težave. Postavil ga je za svojega namestnika. Toda ponosni Celjan začenja svoje roke spenjati že po sijajni kraljevski kroni češki. Enea Silvij nam poroča: *interea comes Ulricus, qui Bohemiae praeerat inter barones de vindicando sibi regno agere coepit. Albertus, cognito ejus consilio, properatim stipendia subtraxit. Ille materia adempta, qua Bohemorum animos sibi conciliabat, ex provincia discessit nec ultra remissus est.*

Ostala poročila o celjskem Ulriku se od besede do besede vjemajo z onimi, ki se nahajajo v zgodovini cesarja Friderika.

3. *Europa [de situ Europae v. de statu Europae] sub Friderico imperatore*. V tej sicer nedovršeni knjigi zadevamo na obširniša poročila o celjskem grofu Frideriku. Pozvemo marsikaj iz njegovega zasebnega življenja n. pr. o ljubezni do Veronike Deseničke. O njegovem sinu Ulriku veli pisec: *Filius successit per caetera similibus, ingenio tamen et eloquentia major.*

Avstrijski velikaš Eieinger je s pomočjo Dunajčanov bil Ulrika celjskega, zasačenega pri neki bodikaj zakonski, sramotno iz dvora Ladislava kralja pregnal l. 1453. Toda čez leto bil je Ulrik zopet sijajno na kraljevski dvor sprejet. Naš zgodovinar nam ovi prigodek popisuje tako-le: *sed quam foeda et miserabilis ejus fuga, tam superbus et favorabilis reditus fuit. Nam post annum, cum jam ex Bohemia rex redisset, suadentibus primoribus Austriae baronibus reaccitus, cum 1000 equitibus argento et auro fulgentibus Viennam repetiit. Cui extra pontes urbis rex ad 1000 fere passus exiit obviam et omnis nobilitas redeunti gratulata est, plebs quoque, quae paulo ante lutum ac lapides in fugientem jactare tentavit, sternere viam floribus, qua redeunti transitus fuit, minime dubitavit.*

4. *De viris [sua aetate] illustribus*. Zanimiva knjiga obsega životopise odličnih sovremenikov. Edenajst se jih je pozgubilo. Za zgodovino celjskih grofov porabnih je petero životopisov: 1) de Barbara imperatrice, 2) de Alberto (VI.) duce Austriae, 3) de Johanne Giskra, 4) de Sigismundo imperatore, 5) de Alberto (V.) duce Austriae. Slavní Palacki je l. 1837 v vatikanski knjižnici našel rokopis, ki je bil potem tiskan po: „literarischer Verein in Stuttgart“ l. 1842.

5. *Epistolae [ad familiares et familiarium]*. Za pojasnjenje zgodovine tedanjega časa jako imenitnih je 558 listov, katere je ali Enea Silvij svojim prijateljem pisal, ali so mu jih ti doposlali. Do sedaj še niso vsi listi zbrani. Tiskalo se jih je nekaj v Kolinu, Nürnbergu in Baselnu. Nekaj jih je pa hranjenih v dvorni knjižnici dunajski. Učeni Voigt se je mnogo trudil z kronografičnim uredovanjem onih listov.

V njih se mnogokrati ozir jemlje na celjske grofe. Naj bolj pogosto zgodovinarji navajajo list pisan v Rimu 27. marcija l. 1457 t. j. štiri mesece po usmrtjenji grofa Ulrika. Kardinal Piccolomini piše kralju napolitanskemu Alfonzu: *Ulricum Cilie comitem apud Albam Grecam quam vocant alii Albam, occisum jam primum acceperisti, hoc oppidum nostri belgradum vocitant. . . . Occisorem comitis non est ambiguum Ladislaum fuisse, filium Johannis Huniatis, ejus qui saepe Thureos debellavit. Et hoc anno superbiam Machometis apud eundem locum confregit. Creditum est non minus filium profuisse reipublicae Christianae in occisione comitis, quam patrem in profligatione Machometis, cum Machometes et comes hostes religionis essent, ille externus, iste domesticus. Memorabilis hic annus est, quo Thurei debellati sunt et magnus comes, magni regni gubernator obruncatus est. Cometes, qui hoc anno nisus est, opinionis, quae de se fuit, abunde satisfecit.*

Prihodnjič objavimo po spisih Eneja Silvija sostavljene popise ali karakteristike znamenitejih celjskih grofov: cesarice Barbare, Friderika II., Elizabete in pa Ulrika II.

(Dalje prihod.)

Povestna črtica o narodnih pesmah jugoslavjanskih.

II.

Narodno pesništvo jugoslavjansko, veli S. Ljubić,*) moglo bi se razdeliti na tri dobe. Prva doba, koja bi mogla se imenovati junačka, svršuje Lazarovim padom na Kosovu (1389). Pesme te dobe, najkrasneje i naj-

*) „Ogjedalo književne poviesti jugoslavjanske. Knj. I. U Rieci 1864.“ Pis.

uplivneje na narod, ker ga budé na nekdanjo slavo, ponajviše junaškega predmeta, običajno uzveličujo bojna dela Nemanjićeve hiše i Kraljevića Marka, sina Vukašinovega, koji je kakti znak večnega boja med kršćanstvom i mahumetstvom, med Slavjanom i Turčinom. Druga doba, ponajviše tužnega predmeta, traje tja do početka sedanjega stoletja: vreme turskega robstva i narodne nesreče, pasivnega odpora proti samosilju, naime hajdučtva v smislu jugoslavjanskem, kjer junaci neprestano bijo se za dom i za odbijenje kletega neprijatelja. Tretja doba proslavlja sjajna dela srbske kneževine za Miloša i zadnje boje crnogorskih orlov pa i neumrlega bana Jelačića. Od prve dobe preostalo nam je prilično malo spomenikov, a mogo ovi takmiti se s najboljimi deli grčke epike; no nemajo te pesme več povse izvirne slike; od druge dobe pak imamo premnogo pesem, koje šče danes letajo od ust do ust našega seljaka; a od tretje od dne do dne uzmnadžajo se. — Evo pako načina, kako se to blago v našem narodu poradja. Zgodi li se v njem kaj sjajnega ali velike važnosti, pesma je gotova. Jeden jo začne i osnuje, pri večeri v družbi popravlja se ter odmah ide v svet i širi se po okolici. Poglavitni delavci na tem polju bili so a i seda so slepci. Gnezdo njihovo je ponajviše v kršovitih stranah Dalmacije, Bosne, Hercegovine i Crnegore, kjer se dakle meša pleme hrvatsko s srbskim; ter i to uže jasno kaže, da jim je i ovo neprocenjeno blago zajedničko, zadružno, nerazdeljivo, kakor pradomovina i jezik, da so jedno ter isto pleme, krvna bratja. — Slepci hode od mesta do mesta, od hiše do hiše, povsod poštovani i gostoljubno dočekani, pevajoči pesme „uz gusle;“ a ima jih, koji jih znajo na pamet do sto i više. Nekda so knezovi i sami vladari držali na svojem dvoru nekoliko teh pevačev ali slepcev samo zato, da pri svečanostih i v bojevih, kjer so jih spremljali, opevajo dela njihova i njihovih dedov; ker je jugoslavjanskemu junaku to posebno ležalo na srcu, da večno živi po pesmah i v uspomeni svojega naroda. On se ne bori ni za blago ni za čast, no samo

nek se pieva i nek se pripovieda,

što učini Marko od Turaka.

Pesme po predmetu dele se na junačke i na ženske. Veli naime sam Vuk Stefanović Karadžić: „Sve su naše narodne pjesme razdeljene na pjesme junačke, koje ljudi pjevaju uz gusle, i na ženske, koje pjevaju ne samo žene i djevojke, nego muškarci, osobito momčad, i to najviše po dvoje u jedan glas. Ženske pjesme pjeva i jedno i drugo samo radi svoga razgovora, a junačke se pjesme najviše pjevaju da drugi slušaju.“*) — Ženske se razlikuje od junačkih i merilom (metrom). One so obično v osmercih, a ove v desetercih složene; ali jih ima jedne i druge vrsti, v kojih stih broji do tri slovke i do trinajst. —

*) Narodne srpske pjesme. I. str. XVII.

Prvi primer narodnega pesništva v Jugoslaviji podaje nam Bolgarska, koja je i prva stopila v kolo jugoslavjanske prosvete za svojih vladarov Borisa (na krstu Mibail — dobe sv. Cirila i Metoda) i sina mu naslednika Simeona. — Najprvi sled narodnim pesmam bolgarskim nalazi se v nekem rokopisu od l. 1390., iz kojega je Šafařik za svoj „Národopis slowanský“ (W Praze 1849. str. 160) prepisel dva komada. — Posle v našem veku Vuk nekoliko komadov obelodani v svoji „Pjesnarica srbska“ (z Beču 1814 — 1815); a osem let pozneje natiska dosta celih v knjizi: „Dodatak k Sanktpeterburskim sravniteljnim rječnicima svijujezika i narječija s osobitim ogleđima bugarskog jezika“ (v Beču 1822. 4. str. 54). Na str. 37—47 ima 27 komadov i komadičev, katere so izdatelju priobčili kupci iz Razloga kraj Meste. — Nekoliko jih se nalazi v sbirci: „Slowanské národnj Pjsně sebrané Frant. Lad. Čelakowským,“ (W Praze 1822—1827) II. na str. 180 — 185; III. 212 — 213. — Leta 1842. izišla je na beli svet v Pešti knjižica: Bolgarski narodni Pjsni i poslovicm, sòbra Ivan A. Bogojev. Knjiška I. 12. str. 63, v kateri je 12 podolgih pesem i do preko 200 poslovic. Vraz misli sodeč po jeziku, da so skupljene v krajevih izmed Dunava i Balkana. Sbirali so jih arkimandrit Neofit (prvi rodoljub bolgarski), Aprilov (izdavatelj Denice bòlgarske v Odesi) i neki Stojanović, sami rojeni Bolgari. — Izven ovih bila sta to blago po narodu bolgarskem i dva ruska profesora, Izmail Sreznjevski (charkovski) i Viktor Grigorjević (kazanški). Grigorjević obišel je zemljo bolgarsko uzdolž i popreko od Carigrada pa do mejašev arbanaskih, od Soluna grada pa do belega Dunava, i skupljajoči sgrado za slovar i slovnico bolgarsko nagrnol je silo božjo narodnih pesem. Iz njegove zbirke priobčil jih je nekoliko Stanko Vraz v „Kolu“ IV. 1847 (v Zagrebu). L. 1860. Ste. J. Vrčković Bošnjak natiskal je v Belgradu vladinim tiskom ponajviše pesme ženske v 8. na 373 str.; pozneje pripravljal je za tisek i možke, stolne i junačke. — Lepa sbirka v vel. 8. na 542 str. izišla je l. 1861. v Zagrebu, naslovom: „Bòlgarski napodni pjsni, sobrani odz bratja Miladinovci Dimitria i Konstantina i izdani odz Konstantina. Vz Zagrebz vz knjigopečatnica-ta na A. Jakiča. 1861. — Pesmam so dodani „svadbeni običaji,“ „predanija,“ „poslovici,“ „gatanki“ i. dr. V zanimivem predgovoru med ostalim čitamo, da so ove pesme sbirali V. Čolakov v iztočnih, i R. Žinzifov v zapadnih stranah. Razdeljene so na „sámovilske,“ „còrkovne,“ „junačke,“ „ovčarske,“ „žalovne,“ „smešne,“ „ljubovne,“ „svadbene,“ „lazarske“ i „žetvarske.“ Na junačke da spadajo samovilke, crkovne i ovčarske, na ljubovne vse druge. Slušane so poveče od žen; a slične da so nekoje s hrvatsko-srbskimi osobito one, koje se vrte okolo dobe „Marka Krale“ i

sovremenih mu junakov. — Glede jezika narodnih pesem bolgarskih piše St. Vraz: „Vrlo češ se začuditi, ako denes uvporediš najstareje rokopise bolgarske sè sedanjoj živečoj bolgarščinoj. Kolike ti tu nema promene i razlike! Dočim v starini nalaziš veliko bogatstvo form, opaziti češ v današnjoj bolgarščini kukavno siromaštvo osobito glede na sklanjanja. — Dočim v starinskem jeziku nema šče gotovo ni sleda tujim rečim, današnji ti je pučki (ljudski) govor silom vsakovrstnih inostranih rečij (turskih, karavlaških, grških, arbanaskih) izšaran kakti prosjačka kabanica raznovrstnimi krpami. — Isto razmerje ima i glede na sklad rečij, gotovo vse sama krpež. V staroj bolgarščini nalazimo v sklanjanju i sprezanju tri broje; v današnjoj se dvobrojni malo ne listom izgubil. — Isto tako omamil se broj padežev od sedem na dva (na imeniteljni i zvateljni), pa se nedostatek ta v govoru krpi kojekako predlozi. — Imena pridevna (adjectiva) imajo danes samo brojeve bez ikakvega sklanjanja (samo v pesmah greši se kdakda proti tem pravilom),*) i. t. d. — Neobhodni plod stoletnega azijskega suženjstva.

(Dalje pride.)

Slovanski elementi v venetščini.

Spisal

Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Zbirka slovanskih besed v venetskem narečji.

Ta razprava mi je pod peresom tako narastla, da bi trebalo vsega Vestnikovega prostora za njo, kar pa se zgoditi ne more, ker urednik ima tudi na raznoternost člankov gledati. Celo razpravo dobijo čestiti čitatelji na drugem mestu, in se bode jim objavilo, kedar je tisk dovršen. Da pa se čestiti pisatelji prepričajo, ka si ta razprava res zasluži naslov, katerega na čelu ima, šče hočemo tukaj nekoliko besed postaviti, za čijih razumevanje ne treba baš globokih filologičnih študij.

Boracina, Zwillich, primeri srbsk. *bora*, Falte, *borna*, suknja, *faltenreiches Kleid*.

Berichinaria, (beričinaria) *poveraglia*, *armes Gesindel*, *Bettelvolk*, primeri slov. *berač*, *beračiti*.

Brada, *sbrodichio* tudi v pomenu luža, kakor litovsk. *brada*, *Pfütze*.

Bugna, isto, kar *bognon*, *Wulst*, *Geschwulst*, slov. *bunka*, *Geschwulst* (glej Murko Besed. s. v.)

*) „Kolo.“ IV. 1847. str. 39.

- Celente, medico, Arzt, odkod odinod, ako ne iz slov. *celiti*, mederi.
- Croscio di pioggia, Regensauschen, slov. *hruš*, *hrušiti*.
- Cisara (patavinsko narečje), brinna, Reif rusk. *čičer*, mraz.
- Calandron, ein fetter Mensch, srbsk. *landra*, Schmerhaut.*)
- Gendena (patav. narečje) *gnida*, gendena je prosthetična oblika.
- Grinza iz *grintia*, Runzel, Falte, slov. *grinta*, zato Grintovec synonymom imena: štoržič. Litovsk. *gryntas*, calvus, slov. *schæbig*.
- Gagio, gagioso za *gaglio*, *gaglioso*, ital. *gajo*, lustig, staroslov. *galiti*, vor Freude hüpfen.
- Gea za *ghega*, kakor *doa* za *doga*, patav. narečje: Schoos, slov. *gege*, Schooshose, *razgegan*.
- Grizzolar, vor Kälte starren, primeri srbsk. *grca* mu se, trese ga.
- Gagno, hlev, v patavinskem narečju, rusk. *gajno*, gnezdo zveri, v arhangelsk. narečju: *gajno*, salaš, v sibirsk. *gajno*, hlev, starorusk. *izgoj*, bezdomovi.
- Ladin, bequem, gleitbar, staroslov. *ladno*, aequaliter.
- Mastelo, Tünche zum Färben, staroslov. *mastiti*, tingere, *mastilo*, atramentum.
- Pietina, Falte, slov. *pletina*.
- Panza iz *pandia*, venter, češk. *pand-ero*, vamp.
- Rape, ruge, Runzel, srbsk. *rapa*, *rapav* za hrapav, asper, uneben; kakor italj. tudi srbšč. rada glasnik *h* na početku in sredini bosed izpahue, slovašk. *rapina*, Narbe.
- Sbignare, entfliehen, sich aus dem Staube machen, *zbeognoti*.
- Spacazzar, mit Gewalt schleudern, iz prap. *s* = lat. *ex*, in korenike *pac* — slov. *pok*, kamen *počim*.
- Sparo, sbaro, das Gewehr abfeuern za *spalo*, *spaliti*. Venetčan rabi rad *r* mesto *l*, spendor za splendor.
- Spaca, fesso, gespalten, slov. *spokan*.
- Surian, dunkelbraun, jugoslov. *suri*, idem.
- Sbrissar, ausschlagen, iz prap. *s* = *ex*, in korenike *brs*, slov. *brsati*.
- Sbragiar, sich ausschreien, slov. *bregnoti*, *obregnoti* se, idem.**)
- Sberolar, Mauschellen geben, *sberlazzo*, Mauschelle, slov. srbsk. *brljati*, plaudern, *brljaga*, Plaudermaul, srbsk. *brljak*, škvorec, ker *brlja*, slov. *berluzga*, Mauschelle (Murko Besed. s. v.) *sberlazzo*, je torej udarec na *brljago*.
- Sorsar iz *sorcjar*, schlürfen, slov. *srkati*, polsk. *sarkać*.

*) Kalandron je kakor rebro in korebro, luža in katuža, stvarjeno.

***) Dalje iz tega them. Sbragion, chi parlando grida, Sbragiada, gridata, Geschrei.

Slissar, ausgleiten, ausglitschen, *slisoso*, lubricus, v patav. narečji, slov. *sliznoti*, *slizek*.

Sberluser, funkeln, slov. *brliti*, glimmen.

Strissar, radere, slov. *strižem*.

Storoi, Blatternnarben, slov. *štor*, Klumpen, *štorast*, klumpicht.

Smerzin, Rotz, rusk. *smorč*, *smorkelj*, slov. *smrkelj*.

Sdrucciolar, ausrutschen, slov. *sdrčiti*, *sdrknoti*.

Slodro, Pflütze, slov. *žlodra* v istem pomenu.

Tozzo, Fettwanst iz *tokio* in to iz *tukio*, staroslov. *tuk*, Fett, *tučen*, pingvis.

Toccar, treiben, tudi titilare, slov. *točiti*, *po-točiti*.

Tacar, affigere, slov. *taknoti*, staroslov. *tknati*, figere.

Trochia, beri *tročia*, obesitá, nicht lebensfrische Fette, rusk. *dročen*, Fettwanst.

Tichignar, beri *tičinjar*, nächtlicher Vogelfang, iz *tič*, *ptič*.

Zaino, kar stoji za *zadino*, ker Venetčan *d* med dvema soglasnikoma navadno izpahne, na primer *nio* — *nido*, gnezdo, *peochio* za *pedocchio*, pediculus, uš, *zaino* po Boeriu znači: cavallo baio, morello e sauro, tore *čadin*, staroslov. *čad*, fumus, slov. *čada*, dimasta krava.

Zavagio za *zavaglio*, ein verwickeltes Geschäft, slov. *zavaliti*, *zarčljati*, *volvere*.

Pri besedi *bava*, Geifer, Rotz v zadnjem „Vestniku“ naj se popravi: *Bala* — srbsk. *čala* *balega*, venetsk. *baoso* za *bavoso*, rotzig. Glasnik *l* se v romanskih jezicah kakor v slov. rad razveže v: *u*, *v*, primeri italj. *topa* iz *taupa*, in to iz *talpa*, krt, franc. *chaud* iz *cal'dus*, *calidus*, italj. *auna* iz *alna*, *vampa* iz *lampa*. Nasproti glasnik *v* — *u* zopet v venetščini rad prelazi v *l*, na primer: *aldir* iz *audire*, *galder* iz *gaudere* (gl. Diez, Gramm. 207). Iz themata: *bava* je: sbavar, sbauchiar, sich mit Rotz beschmutzen, kar nam podpira naše trdenje, da je *bava* iz *bala* nastalo. Beseda *agheta*, Bleiglätte naj se popravi, ker v italj. se najde *Gheta*, ter je *a* v venetščini prosthesis, in *Gheta* je po vokaliziranem glasniku *l*, nemško: Glätte. Glasnik *l* italjščina rada vokalizuje, primeri *sodo* za *solidus*, *voto* za *volto*.

Ptuj, peč in tuj.

0. Caf.

(Dalje.)

Dostavimo tu nekoliko v *g* oslavljenih iz *k*: poljsk. *włoczęga* možk. = rusk. *voločęga* in — *čęga* = slov. *vlačęga* žensk. Landstreicher; poljsk.

lažéka in —žéga isto; rusk. portnêga schlechter Schneider, takih na —éga je mnogo v velikorusk.; dodaj bitanga Lotterbube Lanoss. Slavon. Gramm. 154; potle poljsk. wijąg Art Weidenbaum; rusk. lipnjag Lindengehölz, brusnjag Preiselbeergebüsch: —njag iz —nig —nik, kakor slov. kropnjak in kropnik, kropnica = —njača, lesnika in lesnjača, dnika (iz dno) in dnjača Thalschlucht (hibno gujača); slov. česmina in —miga Weinschädling berberis vulg., kakor slov. bosman Hochzeitsstrieze (na Štaj. na steni obešen) = slovačk. grosser Brodleib = rusk. Reisekost in tu tudi bosmag, veliko-rusk. basman; slov. cepika in —piga Propfreis, srbsk. prěčaga Querholz; bolg. konjaga Steckenpferd, tako tudi slov. vinika in = vinjaga Wildrebe: se poviničiti wild werden v. d. Rebe, tedaj se Mikl. L. 64. **винага** ne primerjaj k lit. vinôga, kar je lotv. vina ôga Weinbeere: a naša ag — jagoda si je s ôga v rodu, če ôga né iz lit. augti wachsen, prim. lit. ôda Haut = lotv. âda in šče slovansk. ag — jagla Hirsekorn ter Mikl. **иґла** (tu tečim!): prim. lat. ac-inus in acus genit. aceris, lotv. ag-rs früh, zeitig, **ἀχρος**, sanskr. agra erster, bester in **ἀχρη**, **ἀχρορον** Age, Achel Zeitschr. I, 353. — Dokončajmo za letos*) te toge razprave s postojko: slov. postojka Thurm Falk, falco tinnunculus, češk. — stolka, Stull; — stolka in — stolga, poljsk. **rustolka** in rusk. **pustel'ga**: prava oblika je po-stojka in s vrinenim l (kakor slavuj = vulj, kraguj = gulj, slov. kravaj in — srbsk. —valj, **чешоуа**, rusk. češuja **сжуа**; poljsk. **szczeszuja** = **чешела** = **чешоуа** m. —ли prim. **прочасати** = —česati, češk. češule slov. —lja in —hulja sploh: racemus; conus arboris, putamen prim. slov. cesati — cesrav, čehati čohati, češk. casati itd.) postojka iz postojati prim. slov. postojna Adler in Postojna, kakor slov. granoslek Wiesel mustela iz **granostaljek**; prim. slovačk. hrano-staj, poljsk. gronostay, rusk. gornostaj, velikorusk. tudi gornostal in —stajka iz gran- granica, češk. hran Holzstoss, Ecke itd. in stati; a v to vrsto oslabljenk ne gre **окоуа** Mikl. L. 498 slov. okol caula in bolg. **аґла** Bogor. I pare — za ovce, nego je poslednje iz turšk. aghyl po Sauerw. 307 sheepfold Scha fHürde; ako je narobe, ne utegnem dokazati.

Tako smo videli, ka so **-икъ**, **-ьць**, **-аць**, **-снъць**, **-агъ**, **-азъ** ... samo paobljke, prim. šče bolg. Milad. 349 presnedzi = —neci, po Bogor. I, 35 prešnjaci, in je le n vrinen, prim. gréšnik lit. grëkiniak-as, lotv. grëcineek-s m. —neak-s; staroprusk. klausiv-ink-s in —ing-s Zuhörer Nessel m. 108, kakor **δωμ-ις** genit. **-ις-ος** in **δωμ-ις** genit. **-ις-ος** funis itd. Tem je razkladanje lit. oblike: —nink-as Bopp Vergl. Gramm. 2. Aufl. 373—374 ovrženo. — Moti se tedaj g. J. K., ako v „Novice“ XXXI, str. 304 pod 3) uči, ka ravnó v priponki (suffix) **-ik** in **-ec** istiniti razloček biva, n. pr. slov. učen-ik Lehrer in učen-ec Schüler; a slovanska narečja imajo uči-**telъ** Lehrer in učen-**ik** discipulus, kakor naš Šta-

*) Te sestavek je bil šče za l. 1873.

jarec g. Šerf Predg. I, 2 vüčitel in 1. vüčenič Schüler; ogrskoslov. Küz. Matth. VIII, 19 vüčiteo in Gradual. sv. Hel. 35 vüčitel, Matth. V. 1 vüčenič discipulus; potle odrešen-ik po nemšk. Erlöser, pa uže ogrskosl. odküpiteo redemptor, tudi spāsitelja v inih narečjih, kakor v naših Mon. Frising II, 91; enaka spaka je ohranjenik Erhalter Ravn. a v Guts. I, 90 ohranik m. —nn—, kar je prav, kakor naši novejši slovarjepiseci, rači li se gdu. J. K. se presvedočiti, učenik, odrešenik . . ., grajajo in v učnik, odrešnik . . . popravljajo, pa vzravno tudi cele kope oblik na -telj in -teljica navajajo; dalje primeri Janež. ranjenik in ranjenec Verwundeter, tedaj ranjenik né Verwunder! Janež. obešenec in —njak, štaj. —nik Gehängter; Janež. vešenka Hängeschloss = štaj. vešenica, poverjenik Vertrauensmann, poslanik in poslanec, mōčenič in —nec, žensk. poslanica = —anka, mōčenica in mōčenka, ker razlika med raznim pomenom ne stoji v nedolžni priponki: ik = ec, nego v priponki: n, ali je ta iz adject.: stvar-n — stvar-n-ik; reš-n: reš-na Kri (sv. reš-nje Telo, —nja Kri pa je proti slovnici), tedaj: reš-n-ik in od-reš-n-ik, uk — uč-n — učne knjige, tedaj uč-n-ik . . . ali je n iz partic. uč-en: uč-ena glava, tedaj uč-enik Schüler, uč-en-jak Gelehrter itd., dodajmo štaj. zanemarj-en-ik Verwahrloster, nemarnik —nica = —njak —nja-ča, dn-ika (iz dno) = dnjača Bergschlucht; mlatec = —tič; Mikl. L. златникъ = —тица numus aureus; pop-ica = —ika = —ek Knospe; bob-ika Beere = srbsk. —ica, mlad-ika = —ica itd. vidi Mikl. Bild. d. Nom. 79—93. Zatore proč s onimi divjimi panogami! ker nam na obliko uč-en-ik iz učenje né misliti!!

* * *

Popravki. V „Vestn.“ I, 165 se коукии čitaj —киа; коутиа = тиа; — 166 znoj astus = ae—; — 167 franc. se pavaner in v 10. vrsti odspoda: —зъ iz —гъ m. —зъ; — 168 Ruderstange m. Ruder. V „Vestn.“ II, 25, v 3. vrsti se čitaj врати m. —ти; v 16. v. внтазъ m. вн—; v 21. v. idò m. idó; v 26. v. zatore m. torej: kolikor moremo se ogibljimo popačenih beséd: zatore je iz za-to-že: že = re, vzhodnjoslov. samo zato darum, daher; sicer imamo mi Slovenci troho predi okrnjenih beséd; ktere se neke sličnosti (analogie) držè n. pr. sem, si lat. sum, es = jesmъ, jesi; ga, mu = jega, jemu, kar pa po Slovansk. dalje sega, prim. Mikl. ясла in ала, potle iz eden, ena Ein zavrženi nemški spolnik (articulus): na žena eine —, no dete, nega dobrega vina, a reziansk. celò brojnik: dèn obruč = obrôč Ein Reif, dna lanita Eine Wange, nor einmal prim. Mikl. ядинъ semel, češk. jednou, tedaj = jedinôže; rebika Moosbeere iz jereb, prim. Mikl. ралъ; na Pohorji klen gediegen, —no žito, a Brezn. Večn. Pratik. 21 jeklen, Zalok. Umn. Kmet. 81 oklen, ob Muri oclen, ker jeklo = ocel, prim. Mikl. пькаъ = пьчалъ pix, dodaj Beloszt. II, 135 jaklo medulla frumenti, Jambres. I, 608 daklo (iz ja-) orehovo nucleus; v to čredo je tudi naš šče (še) noch

reziansk. šče, ogrskoslov. ešče Kitzm. Matth. XII, 46, XV, 16 prilezel, hrv. išče, jošče, srbsk. jošte, još, bolg. ošče, slovačk. ešče, rusk., poljsk. ješče, češk. ještě, luž. (h)išće vidi „Vestn.“ I, 137. Gda. J. K. v „Novice“ XXXI, 314 pod 4) pa zavračamo na Janež. II. nat. 549 šče, ješče, Cigal. 1103 Noch „eigentlich šče für ješče“ itd. Naši misleči pisavci tedaj knjige svojih učiteljev čitajo, se tudi prek tesnih slov. méj koristno ozirajo, no v baš (ob Ptuju baš in bašti) Mikl. 50 *кѣша* omnino ne vidijo turšk. baša! „Novice“ XXXI, 352. V svojih obupnih besedah, „če je pa taka (s šče = še), adio š! — pisalo se ne bo naprej več: hiša, šala . . . ampak hišča, ščala . . . pa g. J. K. sam pameti išči! — Krivo je pa res „Novice“ XXXI, 347 opustošenje, ker je težko iz opustostiti prim. Janež. II, 832 le puštošiti, kakor v inih narečjih; „Slovenec“ I, št. 3, str. 3 diščati riechen; G u t s m. I, 266 Schnuppen (Schnupf-) naszhitje (sic) in n a h o d je pa tiskarsk pogrešek, ker ima 152 Katarrh nasšistje = našestje, tedaj n a h o d né m. n a d u h Mikl. L. 184 pri *дѣхати*.

Dalje popravki: v 26. v. —*кѣ*—; 27. *прѣкѣ*—; 31. *похѣлак*; stran 26. v 1. v. chybač; *хѣна*; hy- hiba; 10. *кѣна*; 17. *соу-ѣмѣ*; 40. *повѣсьникѣ* = *кѣсьникѣ*, in v drugih slučajih se dragovoljno čitaj n m. n.

Zmota očij pri vidu.

Dr. Križan.

V preteklih šolskih počitnicah obiščejo me v moji domovini skoz Štajersko potujoči mi prijatelji. Tihi dom obdava mi prav lepa narava. Iz bližnjih bregov vidijo se cerkve in hiže, ki so obdane z vinogradi. Ko smo pred hižo prelepo naravo občudovali, začeli smo se o različnih prikazkih o naravi pogovarjati, in tako pridemo tudi na „zmote očij pri vidu.“ Eden prijatelj reče namreč, da se mu cerkev sv. Tomaža, ki ravno nasprotno od mojega doma stoji, in je 2 ure od njega oddaljena, skoro tako velika zdi, kakor da je pri njej. Akopram nas optika uči, rečem mu jaz, da veličina predmeta od vidnega kota, to je od kota, katerega skrajne črte gledajočega predmeta v oku med seboj pravijo, odvisi, ter je vendar mogoče, da se tebi cerkev sv. Tomaša tako velika zdi, kakor da si pri njej. Prav hitro boš se vendar osvedočil, rečem mu jaz dalje, da je to edino zmota oči, če postaviš pred gledajoče oko tvoj prst, ter takrat cerkve več videl ne boš, kar bi vendar biti moralo, če ima cerkev tisto veličino, kakor da si pri njej. Ta dogodba mi je vzrok, da tukaj nekaj o zmotah očij pri vidu progovorim.

Prvo pitanje, na katero si odgovoriti imamo, je: jeli takove zmote obstoje, in jeli so one v resnici zmote očij?

Da so v resnici takove zmote, potrjuje nam zrealo, katero nam podoba predmetovo ravno tako daleč za zrealom prikazuje, kakor je predmet pred njim. Dete misli, da je podoba v zrealu predmet, in za tega del ga prijeti želi. Kdor že nij opazil, da pes na psa v zrealu laja, a mačka bi rada mačko v zrealu vlovila! Krajcar v posodi s vodo napolnjeni, zdi se nam više, nagnjena palica v vodi kakor da je prelomljena, a zvezde zdijo nam še veliko više, kakor so v resnici. Kako nas slednjič oko pri prikazu, kateri je pod imenom: „Fata morgana“ znan, moti, spozna vsaki, kateri si tak prikazek razložiti vé. Takih zmot imamo v naravi veliki broj. Zmote tedaj v resnici obstoje, ali one niso zmote očij, če ravno mi navadno pravimo, da tak ali oni prikazek naše čuti moti. Organi naših čutov delajo po tako strogih zakonih, da občutki, katere vzrokujejo v našej svesti, ne morejo zmote biti. Oči in drugi čuti nas tedaj ne motijo, niti nje v svojem delovanji kaj motiti more, ampak nas ali zunanje ali notranje okolnosti, kakor čemo doli videti, k lažnjivim odločkom pripeljajo, in te pripisujemo našim čutom.

Piscu, da dokaže, kako neznajoč svoj razsod vidom zamenjamo in sklep opazovanju pripisujemo, napominjajo obratno podobo do polovice vodo napolnjene flaše pred sferičkim zrealom. V podobi je namreč tisti del flaše prazen, kateri je v predmetu z vodo napolnjen, a drugi del spet poln. Vzrok tej zmoti je to, ker mi še nismo nikoli v flaši odzdol zraka, a odzgor vode videli.

Veličino stvarij, ki so okoli nas, spoznamo, kakor smo že omenili vidnim kotom; ali tega zakona ne držimo se mi pri razsodbi veličine, ampak mi presojevamo v daljini nalazečo osebo ali drugo kakšno reč tako, kakor smo se v mladosti, — in to blizo predmetov — privadili. Tako je presodil moj prijatelj veličino cerkve, kakor se je v mladosti, ko je cerkev večkrat obiskal, privadil bil. Prst, katerega je na mojo opazko pred okom držal, ga je vendar osvedočil, (ker cerkve zdaj niti ni videl), da je o veličini cerkve krivo sodil. Ljudje zdijo nam se v daljini od 100 šolnjev v svojej običajnej veličini, če ravno so gledè vidnega kota v tej daljini veliko manjši. Podobne zmote očij so: višja nadstropja hiž zdijo nam se, kakor da se približavajo, hodniki in drevoredi, kakor da se v daljini shajajo, a ceste in površje morsko kakor da je v daljini povzdigneno.

Moj prijatelj trdil je še tudi, da je cerkev sv. Tomaža veliko bliže, kakor je v resnici. Reči, katere so velike, kakor gore i. t. d., zdijo nam se, ker je njihov vidni kot prav velik, bliže, kakor so v resnici. Kakor iz vsakdanjega skušenja znamo, vidimo reči tim jasneje in razločneje, čim so našemu očesu bliže. Bele reči, kakor cerkve, hiže in snegom pokrite gore, zdijo nam se, ker so našemu očesu prav jasne, veliko bliže, a tamne veliko dalje kakor so v resnici, in ravno za tega delj zdela se je mojemu pri-

jatelju cerkev veliko bliže. Ogenj zdi se nam po noči ravno iz tega zroka veliko bliže, kakor je v resnici.

Prikazek pod imenom „irradiacije“ znani, kateri v tem obstoji, da se nam svetli predmeti na temnih večih zdijo, kakor so v resnici, broji se tudi med zmote očij. Kdor od nas še nij meseca v vseh njegovih oblikah opazoval, in sigurno opazil, da nam se mlaj veliko večih zdi, in da ga radi tega za veliko večih odsek (segment) držimo, kakor je njegov temni del, če ravno temu nij tako. Tudi tak prikazek je irradiacija.

Vzrok irradiacije, kakor učenjaki trdijo, je ta, da na mrežasti koži radi odklona svetlosti in radi oblike očesa razun podob predmetov ali mali okrogli ali male elipse postanejo, in to je ravno vzrok, da svetlost tudi na tistih mestih mrežaste kože deluje, kjer se podobe predmetov niti niso stvarile.

(Konec prih.)

Moritz Haupt.

S. R.

5. februarja umrl je mož one vrste učenjakov, ki so začeli izumirati in so sedaj že jako redki. Vednosti so dandanes že tako ogromno obširnost dosegle, da posamezniku nij več mogoče le nekoliko strok, kamoli ves neizmerni okrog znanosti in vednosti se svojim duhom obseči. Aristole Leibnitze, Humboldte, tako imenovane polyhistore ne rodijo več naša stoletija. Zadovoljni moramo biti, če imamo može, ki so ne posvečujejo le posameznim strokam, nego večim, in sicer tako, da skušajo ob enem vso vednost pred očmi obdržati. A še taki prihajajo že jako redki. Prišteval se jim je Jakob Grim, prišteval sedaj umrli Haupt, prišteva se jim še živši Theodor Mommsen.

Haupt je vzrastel med ugodnimi okolnostimi in si prisvojil neizmerne zaklade vednosti. Bil je historik, filolog, arheolog in muzik ob enem. Za klasično filologijo pridobil si je neizmerno zaslug. Prašanja, ki se tukaj rešujejo, so na videz mala, a neizmerne važnosti, ker pomagajo zidati zgodovino spoznanja človeškega duha. Haupt je združeval z preobširno učenostijo in poznanjem virov, ktere je imel vsaki trenotek pred očmi, neizmerno delavnost, vestnost in natančnost. Sicer pa mu nij bilo dano svoje nazore in misli o vednosti v metodičneji knjigi izraziti; njegova dela se tičejo le posameznih predmetov, a ti so natančno izdelani. Če dostavimo še, da je bil Haupt čist, blag in plemenit značaj, mislimo, da smo vsacega zadosti prepričali, koliko izgubi vednost z njegovo smrtijo. Za slovansko slovstvo ima Haupt to zaslug, da je s Smolarjem (Schmaler) izdal lužičko srbske narodne pesni v srbskem originalu in nemškimi prevodom z napevi vred. Razve tega se najde v časopisu po njem uredovanem: Zeitschrift für deutsch. Alterth. dosti člankov ozirajočih se na slovansko arheo- in mythologijo.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba Narodne tiskarne v Mariboru.